

VESZPRÉMY LÁSZLÓ

MAGYAR VONATKOZÁSÚ FORRÁSOK OTRANTO OSTROMÁRÓL (1480–81)

Otranto török megszállás alóli felszabadításának 400. évfordulójáról Óváry Lipót emlékezett meg a Századok 1881. évi kötetében¹ Az itáliai történészek, helytörténészek megemlékeztek az esemény 500. évfordulójáról is, és ebből az alkalomból számos olyan egykorú, vagy közel egykorú forrást közöltek, melyet korábban a magyar kutatás még nem hasznosított.²

Így Óváry 1881-ben még csak Laggetto krónikájáról tudott, ami gyakorlatilag azonos Bonfini ismereteivel.³ A közlemények eddig általában öt vették figyelembe, noha Laggetto pontosabb adatokat használt. Bonfini ugyanis 2000 fős magyar kontingensről tesz említést, ami mindenképpen túlzó lehet. Magyar Balázs mellett Nagy Jánost is vezérként említi, noha így a forrásokban csak Magyar Balázs neve fordul elő. Bonfini távoli olvasmányok, vagy visszaemlékezések alapján dolgozhatott, amit a kronológiára tett megjegyzése is mutat, tudniillik – pontatlanul – arról ír, hogy 1481-ben, nem sokkal a magyarok megérkezése után, augusztus 15-én foglalták vissza a várost.

Velence és a törökök között 1479 januárjában Istanbulban békével zárult az 1463 óta tartó háborúság. Velence tartózkodó magatartását gyakorlatilag mindvégig a törökökkel való békére törekvés motiválta, illetve az itáliai, belső erőviszonyok. Az úgynevezett toszkán háború során 1480 márciusáig Ferdinánd nápolyi király a pápai oldalon, majd Velence és a pápai állam szövetségével szemben lépett fel, Firenze, Ferrara és Miláno mellett. Ennek során Ferdinánd fia, Alfonz kalábriai herceg június végén sienai területre nyomult be, majd július 25-én ismét megújították a szövetséget. A sors iróniája, hogy a pápának, IV. Sixtusnak az itáliai herceghez címzett levele egy nappal a török partraszállás előtt kelt, figyelmeztetve ebben az Apulia partjai előtt gyülekező török erőkre, Ragusa és Rodosz fenyegetett helyzetére.⁴

Otranto mellett a török expedíciós erők Gedik Ahmed pasa vezetésével július 28-án szállnak partra. Az időpontot egykorú követi jelentések egybehangzóan igazolják. A törökök létszámadatait egy 1481–82 fordulóján táján keletkezett nápolyi jelentés őrizte meg: 100-nál is

1 Óváry L.: Otranto felszabadításának 400. évfordulójára – *Századok*, 15 (1881) 493–498. o.

2 Gli umanisti e la guerra otrantina. Testi dei secoli XV et XVI. A cura di Lucia Gualdo Rosa, Isabella Nuovo, Domenico Defilippis. Intr. di Francesco Tateo. Bari, 1982. (Nuova Biblioteca Dedalo, 5.) és Otranto, 1480. A cura di Alessandro Laporta. Lecce, 1980. A folyóiratcikkekre l. a további jegyzeteket.

3 Bonfini: *Rerum Ungaricarum Decades* 4., 6., 116., 118., 121. (Ford.: *Geréb László*) Bp., 1959. 271–272. o. és *Symposion de virginitate et pudicitia coniugali* 2, 28–41. és további említések (Ford.: *Muraközy Gyula*) Bp., 1985. 186–189. o. Megjegyzendő egy tévesen fordított helye 3. 965., (ford. 206. o.), ahol a fordításból az derül ki, mintha Balázs Mátyás vezetésével kelt volna át!

4 A történeti háttérre l. *Setton, Kenneth M.*: *The Papacy and the Levant (1204–1571)* Vol. 2. Philadelphia, 1978. 314–380. o.

több gálya és vitorlás, 16 ezer gyalogos, 400 lovas, 9 nagy kaliberű ágyú és 400 egyéb tüzfegyver. 14 napi ágyútűz után, augusztus 11-én hatoltak be a városba és foglalták el azt. (1481-re, többszöri csökkentés után, a török létszám 2–4 ezret tehetett ki.) Az itáliai reagálás – a belső megosztottság ellenére – Ferdinánd nápolyi király szempontjából nem volt kedvezőtlen, a közvéleményt különösen a törökök ismertté vált mézszárlásai és kegyetlenkedései háborították fel. Így Cristoforo Landino Dante Commedia kommentárjában a pokol énekeinél megemlíti II. Mohamedet és az ontrantói vérengzést.⁵

A pápai udvar ismét vállalta a török elleni hadjárat szervezését, amit végül siker koronázott, hadba állítva egy genovai hajóhadat 1481 közepére. Ismét keresztes hadjáratot hirdettek, ezúttal az április 8-i „Cogimur iubente altissimo” kezdetű bullával. Ám hiába hunyt el Mohamed 1481 május elején, sőt február 25-én a keresztények hiába arattak egy jelentősebb tengeri győzelmet Saseno mellett, az augusztus 23-án Alfonz által vezetett roham sikertelen maradt, s az ostromlók nagy veszteséget szenvedtek. Végül is tárgyalás útján adták fel a várat a törökök 1481. szeptember 10-én. A többször is félbeszakadt tárgyalásokra Vallonában került sor, ahol a török küldöttek végérvényesen megbizonyosodhattak a szultán haláláról és arról is, hogy semmi remény sincsen az utánpótlásra és segélycsapatokra.⁶ A Feljegyzések tudnak arról, hogy az egyezség megkötésénél is segédkezett egy magyar, akinek tapasztalatait hasznosíthatták („cum consilio de uno ungaro”).⁷

Velence magatartása az otrantói válság idején azóta is vitatott. A végletesen szembeállított vádak helyett a szakirodalom az utóbbi évtizedekben inkább arra hajlik, hogy Velence nem tekinthető a törökök felbújtójának az akcióra, de már egy évvel korábban tudtak a török előkészületekről s az események Nápoly-ellenes tendenciája nem volt a városállam ellenére. A törökök a Nápoly elleni beavatkozásra csábító hívásainak ellenálltak és semlegesek maradtak. Ez pozitívan is igaz, az átküldött magyar kontingens is minden bizonnyal Velence hallgatólagos tudomásulvételével hajózhatott át az Adrián.⁸

A források közül az első hely a nápolyi levéltári feljegyzéseket illeti meg, amelyeket szerencsére már a múlt században publikáltak. A hazai forráskiadásba mégsem kerültek bele, mivel annál későbbi a megjelenési idejük, s a hazai kutatás sem vett róluk tudomást.⁹ Figyelemre

5 Moro, Donato: La vicenda otrantina del 1480-81 nella società italiana del tempo. Aspetti letterari e civili. In: Otranto 1480. 73-136. o. Az idézett adatok egykori követjelentésekből származnak, főleg d'Accello, Alfonz egyik titkáranak jelentéséből. Landinóra l. uo. 122-123. o.

6 L. uo.: Pieri, Piero: Il Rinascimento e la crisi militare italiana. Torino, 1952. 308-309. o. A május elején Otrantóhoz érkező nápolyi sereget 10 ezer főre becsüli, a magyar kontingensben 800 gyalogost és 200 lovast említ.

7 Ferdinánd már 1481 tavaszától próbálkozott a tárgyalásos megoldással, márciusban még az is felmerült, hogy Mátyás által a törökkel kötendő békébe foglalja be Otranto ügyét. Panareo, Salvatore: Trattive coi Turchi durante la guerra d'Otranto. = *Japigia* 2 (1931) uo. 174., 180-181. o. Továbbá l. Fossati, F.: Un giuramento turco. = *Vigilevanum* 2 (1908)

8 Bombaci, Alesio: Venezia e l'impresa di Otranto = *Rivista Storica Italiana* 66 (1954) 159-203. o.; Moro, D.: La vicenda és Zachino, Vittorio: Negoziati per la liberazione di Otranto e confidenze postume dell'ambasciatore turco. In: Otranto 1480. 137-147. o. Velence semlegességének a szükségességét igazolja a Fraknoi kiadta 1481 márciusi levél, amely egy magyar gálya (quedam navis) velenceiek általi lefoglalásáról tanúskodik. l. 10. jegyz., No. 68., 121. o. További engedélykérelmek Velencéhez a hajózás biztosítása tárgyában: Predelli, R.: I libri commemoriali della Republica di Venezia. Regesti, Vol. V. Venezia, 1901. 16. könyv. 167., 184. sz. Itáliából érkező hajók számára: 1481. jan. 31., 1482. febr. 26. Erre utalhat a Secreti 1481. június 18-ra bejegyzett, a spanyol kedvecnek szánt válasz: „... i capitani et gente venutali de Hungaria in aiuto et passate per le terre et porti nostri, dove loro proprii predicano meglio esser stati tractati che nel proprio paexe...” f.31v

9 Monumenta Hungariae Historica. Magyar diplomáciai emlékek Mátyás korából, 1458-1490. 3. k. Bp. 1877. 3-5. o. Az általunk közölt levéltári forrás kiadásáért köszönetet mondunk Barona, N.: Le cedole della Tesoreria dell'Archivio di Stato di Napoli dall'anno 1460 al 1504. = Archivio Storico per le Province Napolatane 9 (1884) 387-499. o., id.h. 415-417. o.

méltó, hogy ezek mindenben alátámasztják Mátyás 1481. március 10-i levelében leírtakat. Fontosságukat az adja, hogy a levéllel szemben ezek már egy megvalósult expedíció adatairól nyújtanak felvilágosítást.¹⁰ Vitathatatlanul tesznek számos, a szakirodalomban pontatlanul szereplő adatot, mindenekelőtt a kontingens létszámáról (400 gyalogos, 300 lovas) és az indítás időpontjáról, ami így március 10 és május vége közé eshetett.¹¹ A nápolyi levéltárból már korábban publikált összeírásokban szereplő magyar katonák ezek szerint már korábban, ettől a vállalkozástól függetlenül nápolyi szolgálatban állottak. Kiderül az is, hogy Otrantót az anconai úton érték el, az Adriai tengert – Marziano alapján – talán Ortona magasságában szelték át, míg a visszaútra Foggia magasságában kerülhetett sor. Ezzel talán kapcsolatba hozható a raguzai évkönyvek egy bejegyzése 1481-ből: „Október 15-től elterjedt a pestis Raguzában, amit Otrantóból hoztak be.”¹² Végül a hadszíntérre való megérkezésükhöz fűzhető egy adat Giovanni Albino Lucano egy június 19-i leveléből: „Én is azt hiszem, hogy a magyarok megérkeztek már a hadszíntérre, úgy tűnik ezer éve vannak úton. Nagy reményem van természetes vadságukban és a törökökkel szerzett tapasztalatukban.”¹³

Az elbeszélő források közül a kutatás az ún. Névtelen beszámolóját (*Rifacimento otrantino*) tartja a leghitelesebbnek.¹⁴ Jelentőségét az adja, hogy a humanista történetírók is használták és merítettek belőle adatokat (pl. Laggetto, Marziano). A kéziratot d'Accellonak, Ferdinánd titkárának tulajdonították, így szerepel a kézíraton is, de ezt belső tartalmi, filológiai okok kizárják.

10 *Fraknoi Vilmos*: Mátyás király levelei. Külügyi osztály. 2.k. Bp., 1895. 61., 62. sz. 104-111. o. Ezekből kitűnik, hogy Zenggből indulhattak, s mindenképpen március 10-e után. Április 14-i levelét lehet úgy érteni, hogy talán már a tengerpartról is útnak indultak. Uo. 70. sz. 124. o. L. még 55. sz., 96. o.

11 *Teleki József*: Hunyadiak kora Magyarországon. Pest, 1856. 178. o. Ő is kétezer főről tud. Leírja továbbá Ferdinánd köszönetét Mátyásnak, ill. hogy Mátyás előre figyelmeztette Ferdinándot a török veszélyre.; *Rónai Horvát Jenő*: Magyar hadi krónika. I. k. Bp., 1895. 326.o.: 700 főről és azt követő csapatokról tud.; *Fraknoi Vilmos*: A Hunyadiak és Jagellók kora. In: A magyar nemzet története. Bp., 1896. 282. o.: 600 főről tud.; *Berzeviczy Albert*: Rapporti storici fra Napoli e l'Ungheria nell' epoca degli Aragonesi (1442-1501). Napoli, 1928. 16. o.: 2000 főről tud.; *Rácz Gyula*: A magyar feudális hadsereg fénykora. In: Magyarország hadtörténete. I. k. Bp., 1984. 126. o.: 800 főről tud.

12 *Croniche di Ragusa*. (Ed. *Giugno Resti*) Zagrabiæ, 1893. (Monumenta spectantia Historiam Sclavorum meridionalium. 25. Scriptorum, vol. 2.) 386. o.

Li annali della nobilissima Republica di Ragusa. Ed. S. Nodilo. Zagrabiæ, 1883. (Monumenta spectantia historiam Sclavorum meridionalium 14.) 72. o.

Magyar Balázs érkezését Otrantóba június 25-re teszi, s 500 fős csapatról tud. Otrantó átadását szept. 15-re teszi. Szemmel láthatóan magyar informátora, vagy többek között az is volt, mivel az otrantói krónikarészlet jó része a magyarokkal foglalkozik: „És rögtön, amint a magyarok Otrantó alá érkeztek, a törököktől megszerezték a forrást. Először a törökök nem jöttek rá, hogy azok a magyarok. Néhány török eltávozott, hogy megszerezzék a forrást, s az összes Otrantót elhagyó törököt megölték. És amint felismerték, hogy a magyarok jöttek, nem mertek többé Otrantón kívülre menni és elvesztették vezetésüket. Napról napra közelebb kerültek a falakhoz, végül 15 nap elteltével sáncaikkal a falakig értek. Nagy gyilkolást vittek végbe a magyarok a törökkel szemben Otrantóban...” Még érdekesebb Giacomo Luccari (1551-1615) krónikája. Magyar Balázs mellett tud Nagy Jánosról (Nagi Jagus) is, meglehet Bonfini alapján. Am általában függetlennek látszik Bonfinitól, s leírja, hogy „miután Alfonz elbocsátotta a magyarokat, hajóra szálltak, hogy Isztriába menjenek, de a feltámadt déli szél miatt Raguzába vitorláztak. Ott a magisztrátusok és a nép fogadta őket” s elemliszert s más szükséges dolgokat kaptak. Otrantói teljesítményükről Luccari is elismeréssel ír („i quali combattevano di pari arte, come pratici in quelle scaramucce ne'confini di Belgrado”) *Luccari*: Copioso ristretto degli annali di Ragusa. Ragusa, 1790. 189-190. o. (első kiad.: Velence, 1605.) Forrástértékére: I. Historische Bücherkunde Südosteuropa. (Hrsg.v. *Mathias Bernath*) Bd.I. Teil 2. München, 1980. 1385. o.

13 Gli umanisti... 96. o. (Első kiadása: *Albini Lucani*: De gestis regum Neapolitanorum ab Aragonia qui extant libri 4. Napoli, 1589. 192. o.)

14 Értékelésére *D. Moro*: Otranto nel 1480-81. Due preziose fonti, fra le più antiche, mai fino ad oggi individuate come tali. In: Studi di storia e cultura salentina. Maglie, 1978. 99-160. o. Fordítás a Gli umanisti-ben közölt szöveget követi, 158-159. o.

Másolatát, amely XVII. század végi olasz kurzív írású, a nápolyi teológiai fakultás könyvtára, majd az érseki könyvtár őrizte meg. A szövegről megállapították, hogy egyházi ember írta, s VIII. Károly és Aragóniai Alfonz tárgyalat kapcsolata alapján keletkezése 1494–95 közé tehető. A szöveg első kiadása megjelent G. Scherillo művében. (*Archeologia sacra*. vol.2. Napoli, 1855.) A kézirat címlapján Laggetto Otranto történetét tárgyaló művének címe szerepel, azzal is kezdődik a kézirat, majd a 67v és 88r oldalakon található a Névtelen műve.

A humanisták művei a Névtelenéhez képest másodlagos jelentőségűek, ám nem egyszer megörökítik a helyi hagyomány másutt még le nem jegyzett részleteit. *Giovanni Albino Lucano*, Alfonz udvari könyvtárosa művének eredeti kézirata nem maradt fenn, a szövegközlés az editio princeps alapján történik. Művét valószínűleg még 1495-ben befejezte, s az otrantói harcokról bizonyára személyes emlékeket is megőrzött. Első kiadása: 1589.¹⁵

Michele Laggetto 1504-ben Otrantóban született, apja vett részt személyesen a harcokban. Művének teljes címe: *Historia della guerra di Otranto del 1480 come fu presa dai Turchi e martirizzati li suoi fedeli cittadini fatta per - della medesima Città*. Az eredeti kéziratnak csak kései másolatai maradtak fenn. Népszerűségét és ismertségét annak is köszönhetette, hogy a törökök által legyilkoltak szentté avatásához e művet használták fel.¹⁶

Giovanni Michele Marziano az otrantói székesegyház kanonokja a XVI. században, így helyi hagyományból is meríthetett. Számos, csak nála fennmaradt részletet örökített meg, de ugyanakkor már másodlagos források, így más humanisták ismerete is kimutatható szövegében. Editio princeps 1583-ban jelent meg, az otrantói győzelem centenáriumára, de megjelenésének a nem sokkal korábbi lepantói győzelem is biztosíthatott némi aktualitást.¹⁷

Külön is érdemes szólni egy, az otrantói eseményekkel kapcsolatos képről. A New-York-i Morgan Könyvtárban maradt fenn egy XV. század végi nápolyi krónika, amely többek között röviden leírta az otrantói eseményeket és megörökítette a résztvevőket.¹⁸ Valamikor 1498 körül jegyezheték le a krónikát, ekkor szakad meg ugyanis az aragóniai események tárgyalása. A műben is említett Ferraiolo-nak tulajdonítható a kézirat. Ebben a szerző leírja, hogy atyja, Francesco mesélte el neki a leírt győzelmi triumfust („Lo quale ditto trionfo me l’ave dato mio padre Francisco Ferraiolo, che se trovao a vedere ditta intrata”). A fol.81. verző oldal olvasata: *la gente del sig. Re de Ongaria avagy l’agente: a magyar király hadinépe, vagy képviselője*.¹⁹ Az ábrázolás sajnos nem egyénített, igen hasonlít a többi képhez. Az azonban bizo-

15 Lucano műve a *Gli umanisti...* 74., 82–84. o.

16 Laggetto műve *Gli umanisti...* 67. o., korábbi kiadások: *Muscari, Luigi* kiadásában Galatina, 1924. és 1940. Nem véletlen, hogy *Banfi Florio* is Laggetto művét ismertette: *Ricordi ungheresi in Italia*. Roma, 1942. 108–109. o.

17 Marziano műve *Gli umanisti...* 166., 169–171., 173. o. és *Defilippis, D.*: *Nota ai Successi dell’armata turческа...* di G.M. Marziano. = *Annali della facoltà di lettere e filosofia Bari* 23(1980) 221–238. o. Használta ugyan Galateo nem nagy forrásértékű művét (*De bello Hydruntino*), de a névtelen jelentését is.

18 New York Pierpont-Morgan Library No.801. 150 ff., 40 + 28 cm. *Filangieri, Riccardo*: *Una cronaca napoletana figurata del quattrocento*. Napoli, 1956. 11–23. o. *Filangieri* kiadását javítja: *Coluccia, Rosario*: *Un Cantare napoletano per la guerra d’Otranto (1480–81)*. = *Studi Mediolatini e Volgari* 25 (1977) 45–83. o. Az ő olvasata a l’agente.

19 „E lo felice re de Hungaria, signore potente et forte, mando otto cento in una compagnia...” *Filangieri*: im 76. o.

nyos, hogy tartottak győzelmi felvonulást, s az ágyúkat is felvonultathatták.²⁰ A szöveg 800 fős magyar segélycsapatról emlékezik meg. Az 1482. február 20-áról, a nápolyi karneválról fennmaradt jelentés arról tanúskodik, hogy nagy felvonulás keretében felidéztek az otrantói győzelmet („... furono facte representatione de Otranto et se fecere molte mashere a cavallo qule correvano con le lanze...”)²¹ Ez természetesen nem a nagy győzelmi triumfus, de jól érzékelteti a kor vonzódását a felvonulások iránt, s a nápolyi udvar törekvését a győzelem maradéktalan kiaknázására.

Joggal írta Ferdinánd a győzelem után Ercole d'Estének: „Felragyogott végül a nap, amelyre nemcsak mi és Itália, de az egész keresztény világ oly hön vágott.”²²

NÁPOLYI PÉNZÜGYI FELJEGYZÉSEK

1481. június 2.: „Barlettában átadtak 15 dukátnyi, 3 tara-nyi és 10 grana-nyi összeget öt magyarnek, akik Magyarországról érkeztek 300 lovassal, 4000 (tévesen, 400 helyett) gyalogossal Ófelsége a király hívására a török hadsereg ellen. Ezek a magyarok fegyvert és tüzérséget is hoztak magukkal Guglielmo Landel hajóján és Giacomo Calatagna teherhajóján, az Anconai útvonalon.”

június 21.: „Átadnak Magyar Györgynek, aki egy összezsapásban levágta egy török kezét, két aranydukátot borra.

július 11.: „Barlettában átadnak a király parancsára Magyarország méltóságos királynéja követének, Magyar Pálnak, 8 dukátnyi készpénzt költségeire, miközben visszatér az említett királynéhoz őfelsége levelével.”

október 2.: „Feljegyezték a hazatérő magyarokra Foggijában fordított kiadásokat. Ugyanaznap a király adatott zsoldként Magyar Balázsnak, a mondott 300 magyar lovas és 400 gyalogos kapitányának 864 dukátnyi, 2 tara-nyi és 5 grana-nyi készpénzt.”

Eredetiben a következő:

1481. június 2.: „In Barletta è data la somma di 15 d. 5 t. e 10 grana a cinque Ungheresi, che vengona d'Ungheria con 300 uomini a cavallo, e con 4000 (sic) a piedi, inviati da quel re a S.M. contro l'esercito turco. Questi Ungheri hanno portate le armi e le artiglierie con la nave di Guglielmo Landel a con la nava da carico di Giacomo Calatagna, venendo per la via d'Ancona.”

június 21.: „Si danno due ducati d'oro per beveraggio a Giorgio Ungaro il quale tagliò la mano ad un turco in una scamuccia.”

július 11.: A Paolo Ungaro, corriere della serenissima Regina d'Ungheria si danno in Barletta, d'ordine del Re, 8 ducati correnti per le spese, che dovrà fare recando alla detta Regina lettere di S.M.”

20 Az ágyúk felhasználására l. *Thomas, Bruno*: Die Artillerie im Triumphzug Kaiser Maximilians I. In: *Gesammelte Schriften zur historischen Waffenkunde*. I.k. Graz, 1977. 1449–1455. o. Ágyúkról Mátyás 1481. évi levele is tud: *Fraknoi*: im. (10. jegyz.) 61. sz.

21 *P. Ghinzoni*: Alcune rappresentazioni in Italia nel secolo XV. — *Archivio Storico Lombardo* 20(1983) 958–67. o., id. hely, 966. o. L. még *B. Croce*: I teatri di Napoli dal Rinascimento alla fine del secolo decimottavo. Bari, 1974, 7. o. *Bonfini* a triumfusról: *Symposition*: 2,41.

22 *Panareo, S.*: im. 181. o. Az események irodalmi utóéletére l. *Vallone, Aldo*: L'eccidio otrantino (1480) tra canoni retorici e invenzione narrativa dal XVIII. secolo ad oggi. — *Critica Letteraria* 9(1981) 486–518. o. A visszafogalás szerény irodalmi visszhangja azzal is magyarázható, hogy a nápolyi udvarnak helyi, kistehetségű művészeket sikerült csak megnyernie, így a jelentéktelen művészi értékű eposzok, versek később sem keltettek nagy visszhangot. Az otrantói események későbbi visszhangjának történeti összegyűjtése még nem történt meg. 1574-es törökök általi felemlegetésére l. *Fontes rerum Slavorum meridionalium*. (Ed. *Jobannis Radonic.*) Ser. I. Tom. 2. fasc. 2. Belgradi, 1938. 328., 352. o.

október 2.: „Sono notate le spese fatte in Foggia per gli Ungheri, che se ne tornano nella loro terra. In questo stesso giorno il Re fa dare 864 duc. 2.t. e 5 gr. correnti in conto del soldo a Biagio Mayale (sic), capitano dei detti 300 cavalieri e 400 fanti Ungheresi.”

NÉVTELEN SZERZŐ:
OTRANTÓ VISSZASZERZÉSE
(RIFACIMENTO OTRANTINO)

„Ebben az időben érkeztek meg a Magyarországról küldött keresztény katonák, akik Otranto megsegítésére jöttek. Amikor ott a Herceg értesült a hírről, nagyon megörült és a keresztény táborban nagy vígasságot rendezett. Reggel csatlakoztak az ostromlókhoz a magyarok, akik 700-an voltak, vagyis 300 lovon és 400 gyalogosan, szállásukat pedig a Bandino felőli részen jelölték ki. Néhány napi pihenés után az említett magyarok sok csetepatéba bocsátkoztak a törökökkel. A mondott magyarok mindig győzelmet arattak, majd végül elfoglalták a (forrás)vizet, amit folyamatosan védelmeztek, s azt a forrást Minervának nevezték...”

„A herceg úr megtudván, az említett Giulio úr halálát,²³ a szíve mélyéig bánkódott, hogy ily vitéz lovagját veszítette el. A kiváló herceg úr nagy haragra lobbant és általános támadást rendelt el... Vasárnap került sor az említett városban az általános támadásra.²⁴ Az első svadronban voltak a vitéz magyarok a kiváló herceg úrral együtt, majd a többi itáliai csapatok egységei. Ez az ütközet olyan heves volt, hogy megfélemlítette a törököket és letörte dőlőfüket, de a keresztények részéről is nagy volt a veszteség. Miután a vezérek visszavonultak és a törökök belátták szorult helyzetüket, követeiket választottak maguk közül. Két török főembert küldtek, hogy tárgyaljanak arról, hogy megadják magukat öfelségének, azzal a feltétellel, hogy megkapják a város tüzérségét és mindazt, amit kezükben el tudnak vinni...”

„És így távozott el Otrantóból Ófelsége, királyságának számos alattvalója és a magyar katonák társaságában, akik a megsegítésére jöttek és hasonlóképpen a janicsárokat is magával vitte...”

GIOVANNI ALBINO LUCANO:
AZ OTRANTÓI HÁBORÚ
(DE BELLO HYDRUNTINO)

11. fejezet: „Ezekben a napokban jól időzítve érkezett meg Ortonába, átkelven az adriai tengeröblön, a Mátyás, Pannónia hadra termelt királya által küldött 800 gyalogos és 200 lovas, akik a szarmaták elleni kemény harcban edződtek. Ekkor már folyt a város hadieszközökkel és vetőgépekkel való ostroma, s nem kevésbé a védelme is.”

13. fejezet: „... A városnak a délre néző tengerparti részét a pannonokra bízta, a keletre néző részt pedig a pretorianus lovascsapatra Iacobo gróf és Inico Davolo parancsnoksága alatt,²⁵ akik a lovas szárnyak élén álltak. A (vezér) úgy rendelkezett, hogy a város bevehetetlennek tűnő részét híddal kössék össze a szárazfölddel, hogy az ellenség erejét így megsztva biztosabban törhessenek be a városba. A fennmaradó részt, amelyet a tenger nyaldos, hajókkal zárták körül. Előkészítve tehát mindent az ütközetre, a következő napon, miután a vezér sátrában misét tartottak, már ki-ki serényen a lehető leggyorsabban a saját csatasorában készen állt a város megostromlására. A pannonok, miután ostromfedelelet készítettek, a fegyvertárhoz pajzsaikat ütögették, a fegyverzajban ősi szokás szerint dalokat énekeltek, az ütközetbe hadijelvényeket vittek magukkal. Iacobo gróf, mihelyst a harc helyszínén felállította pretorianus lovascapatát, meg sem várva a jelt, olvasván emberei szívében, a félelmet legyűrve a romos városfalakra támadott. Galeatus Caracchius²⁶ volt az a legény, aki a falra a leggyorsabban kitűzte a hadijelvényt, hogy a városba elsőként bejutók mód

23 Giulio Antonio Aquaviva haláláról *Bonfini* is megemlékezik, Symposium: 3,868. 1481. febr. 7-én esett el.

24 Az általános támadásra csak augusztus 23-án került sor, de ez nem vasárnapra esett.

25 Giacomo Contì, Inico d'Avalos, conte di Monte Oderisio, Alfonz kedvelte.

26 Galeatus (1460-1517), Monfalcone ura.

jára a legnagyobb virtus dicsőségét szerezze meg, s magáról felejthetetlen emléket hagyjon hátra, ezáltal a többieket is ily ragyogó tettekre ösztönözve. Nem kevésbé szorongatták a védőket a pannonok oldala felől, ki-ki közülük is a városba való bejutásért vetélkedve azon igyekezett, hogy a dicső virtus emlékét hagyja hátra az utódoknak, hogy ne válják semmivé a testtel együtt a név is.”

MICHELE LAGGETTO:
AZ 1480-AS OTRANTÓI HÁBORÚ TÖRTÉNETE
(HISTORIA DELLA GUERRA DI OTRANTO DEL 1480)

17. fejezet: „Szent Jakab napján, július 25-én érkezett meg 800 magyar a csatatérre, akiket a derék Mátyás király küldött, Ferdinánd megsegítésére, 500 gyalogos és 300 lovas, vitéz és igen kiváló csapat. S amint megérkeztek, letáboroztak egy Minerva nevű helyen, 200 lépésnyire a várostól, ahol egy szép forrás volt és van is a mai napig. És attól a naptól kezdve a törökök nem tudták használni ezt a már fentebb megnevezett részt, olyannyira, hogy emiatt a forrás hosszú időn át viselte a „Magyarok forrása” nevet, annak ellenére, hogy igaz neve Minerva volt, miként ma is az, kiszorítva a magyarok nevét.”

GIOVANNI MICHELE MARZIANO:
A TÖRÖK SEREG SIKEREI OTRANTÓBAN AZ 1480. ÉVBEN
(SUCCESSI DELL'ARMATA TURCHESCA NELLA CITTA D'OTRANTO
NELL'ANNO MCCCLXXX.)

39. fejezet: „Miközben a törökök a meghódított várost védelmezték a keresztény sereg ellen, (Mátyás) mint derék istenhívó és mindenekelőtt a törökök nagy ellensége egy igen vitéz csapatot állított fel és küldött Magyar Balázs (Biagio Mangaro) parancsnoksága alatt Otranto irányába.”

42. fejezet: „Így már megérkezett a magyarok serege, amikor érkezésükre a mieink az öröm számos jelét mutatták ki, de leginkább Alfonz, aki megölelve Magyar Balázst köszönetet mondott neki, hogy ilyen alkalmas időben jöttek megsegítésére. A magyar vezér kérte tőle, biztosítson alkalmat nekik, hogy katonái megmutathassák vitézségüket, ha már ennyi veszélyen keresztül, ily hosszú utat tettek meg a keresztények megsegítésére. Alfonz arra buzdította őket, hogy először frissítsék fel magukat és ezután bízott az őrizetükre egy keleti irányban fekvő helyet. Letáboroztak ezen a helyen, ahol remek forrás volt az élvezetükre, a mai Minerva, amely egy dombocsa lábánál fakadt, s fent volt a híres Diana templom. De az őket megtisztelni kívánó Fortuna két napra rá szép alkalmat kínált nekik. Mínhogy a városból közel kétszáz török vonult ki és azon az úton haladtak, amely a mieink előtt rejtve maradt, mivel egy, a magyarok őrizetére bízott völgyben vezetett. Üldözni kezdték őket és egészen a város árkaig jutottak, mindezett akkora hévvel, hogy ha ezzel nem elégszenek meg és túljutnak az árkokon, néhányukat megölték volna a törökök. Minden sérülés nélkül szerencsésen visszatértek a szállásukra... S attól kezdve ha a törökök el akarták űzni (az árkokban dolgozó mieinket) odaszaladtak a magyarok, komoly verekedés kezdődött és vitézül küzdöttek. Hosszas vetélkedés után a törökök a magyarok vitézsége miatt szabadon hagyták a mieinknek az árkot. Miután a törököket visszaverték, nagy félelem szállta meg őket, nem mertek többé kimozdulni. Ekkor a magyarok kérték Alfonzot, engedje meg nekik, hogy végső erőfeszítéssel, a falakon levő résen át, behatolhassanak a városba. Alfonz azonban, dicsérve vitézségüket, elismerő szavakkal fekezte meg kérésüket, nem is annyira a nyilvánvaló veszély miatt, hanem mert nem találta szerencsésnek, hogy ennek a győzelemnek csak a magyarok arassák le dicsőségét. Mégis, meghagyva a reményt nekik, mindenesetre az árkokban hosszan várakoztatta őket, megígérve, hogy a város megvétele sokkal kisebb veszteséggel fog járn számukra, mint amekkorát várhatóan a falak meghágása jelentett volna. A magyarok között 1700 gyalogos és háromszáz lovas volt. Alfonz tehát, össze akarván vegyíteni az övéivel a magyarokat, parancsokat adott, hogy válogassák ki a sereg legtapasztaltabb harcosait, s most már ezekre bízta a hosszas huzavona után az ügy lezárását.”

44. fejezet: „Ezután érkezett meg a városba Ferdinánd, köszönetet mondva Mátyás seregének. És ezt még ezelőtt tettek meg nekik, mielőtt bejutottak a városba, ahol a legnagyobb dicsőséggel és csodálatos kegyelemmel a városnak az anyaegyház felé eső részét nyerték szállásul. S néhány nap után Ferdinánd, királyságának a helységein át pártfogoló leveleivel elbocsátotta őket.”

László Veszprémy

SOURCES OF THE SIEGE OF OTRANTO CONCERNING HUNGARY (1480—1481)

Summary

The Turks occupied the town of Otranto in Italy in August 1480 and King Matthias of Hungary sent a contingent of 700 men to help his relative King Ferrante of Naples to liberate the town in Spring 1481. The Italian historians wrote about the event — and the brave fight of the Hungarian contingent — in detail. These descriptions have not been used by the Hungarian historiography yet, or only partially. This material publishes details from these accounts in Hungarian translation, which refer to the Hungarian contingent.

László Veszprémy

QUELLEN MIT UNGARISCHEM BEZUG ÜBER DIE BELAGERUNG VON OTRANTO, 1480—1481

Resümee

Nachdem die Türken im August 1480 die italienische Stadt Otranto erobert hatten, schickte der ungarische König Matthias im Frühling 1481 seinem Verwandten, König Ferdinand (Ferrante) von Neapel, zur Entsetzung der Stadt eine 700 Mann starke ungarische Hilfstruppe. Die italienischen Geschichtsschreiber des 15—16. Jahrhunderts behandelten ausführlich die Ereignisse und den tapferen Kampf der ungarischen Truppe. Diese Berichte wurden bisher durch die ungarische Geschichtsschreibung gar nicht oder nur zum Teil benutzt. In diesem Beitrag werden die die ungarische Hilfstruppe betreffenden Abschnitte dieser Quellen in ungarischer Übersetzung veröffentlicht.

Ласло Веспреми

ВЕНГЕРСКИЕ ИСТОЧНИКИ ОБ ОСАДЕ ГОРОДА УТРАНТО. 1480—1481 ГГ.

Резюме

После того, как турки в августе 1480 года заняли итальянский город Утранто, венгерский король Матяш весной 1481 года послал венгерское войско в составе 700 человек на освобождение города на помощь своему родственнику неаполитанскому королю Фердинанду (Ферранте). Итальянские историографы XV—XVI вв. подробно излагают это событие и описывают мужественную битву венгерского войска. Эти исторические работы до сего времени венгерская историография почти совсем не использовала или опиралась на них лишь частично. В настоящей статье впервые публикуются отрывки из этих источников, связанные с действиями венгерского вспомогательного войска.